

# הלכות יסודי התורה פרק ד

## פרק ד

### הדברים המחברים מד' יסודות וצורה

#### חיבור ופירוק ד' יסודות

הכל נעשה מארבע יסודות

א.

ארבעה גופים האלו שהן אש ורוח ומים וארץ - הם יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע.

וכל שיהיה - מאדם, ומבהמה, ועוף, ורמש, ודג, וצמח, ומתכת, ואבנים טובים ומרגליות, ושאר אבני בנין, והרים, וגושי עפר - הכל גלמו מחובר מארבע יסודות האלו:

ב.

נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע, חוץ מארבעה יסודות האלו - מחברים מגולם וצורה, וגולם שלהם מחובר מארבעה יסודות אלו. אבל כל אחד מארבעה יסודות - אינו מחובר אלא מגולם וצורה בלבד:

ג.

דרך האש והרוח להיות מהלכם ממטה, מטבור הארץ - למעלה, כלפי הרקיע,

ודרך המים והארץ להיות מהלכם מתחת הרקיע למטה, - לאמצע, שאמצע הרקיע הוא המטה שאין למטה ממנו.

ואין הילוכם בדעתם ולא בחפצם, אלא מנהג שנקבע בהם, וטבע שנטבע בהם:

ד.

טבע האש חם יבש, והוא קל מכולם,

והרוח חם לח,

והמים קרים לחים,

והארץ יבשה קרה, והיא כבדה מכולם,

והמים קל ממנה, לפיכך נמצא למעלה על הארץ,

והרוח קל מן המים, לפיכך הוא (בראשית א, ב) מרחף על פני המים,

והאש קל מן הרוח:

התערבות היסודות

ה.

היסודות מתערבים הרכבה מזגית

ומפני שהם יסודות לכל גופים שתחת הרקיע, יימצא כל גוף וגוף, מאדם ובהמה וחיה ועוף ודג וצמח ומתכת ואבן - גלמו מחובר מאש ורוח ומים ועפר.

וארבעתם יתערבו ביחד, וישתנה כל אחד מהן בעת העירוב, עד שיימצא המחובר מארבעתן אינו דומה לאחד מהן כשהוא לבדו.

ואין במעורב מהן אפילו חלק אחד שהוא אש בפני עצמה או מים בפני עצמן או ארץ בפני עצמה או רוח בפני עצמה, אלא הכל נשתנו ונעשו גוף אחר:

1.

וכל גוף וגוף המחובר מארבעתן - יימצא בו קור וחום לח ויובש כאחד. אבל יש מהם גופים שיהיה בהם חזקה מיסוד האש, כמו בעלי נפש חיה, לפיכך ייראה בהם החום יתר. ויש מהם גופים שיהיה בהם חזקה מיסוד הארץ, כמו האבנים, לפיכך ייראה בהם היובש הרבה:

2.

ועל הדרך הזה יימצא גוף חם יתר מגוף אחר חם, וגוף יבש יתר מגוף אחר יבש, וכן יימצא גופים ייראה בהם הקור בלבד, וגופים ייראה בהם הלח בלבד, וגופים ייראה בהם הקור והיובש כאחד בשוה, או הקור והלח כאחד בשוה, או החום והיובש כאחד בשוה, או החום והלח כאחד בשוה. לפי רוב היסוד שהיה בעיקר התערובת, ייראו מעשה אותו היסוד וטבעו בגוף המעורב:

ח.

כל המחובר נפרד בסוף.

וכל המחובר מארבעה יסודות אלו - להם הוא נפרד בסוף.

יש שהוא נפרד לאחר ימים אחדים, ויש שהוא נפרד לאחר שנים רבים.

וכל שנתחבר מהם אי אפשר שלא ייפרד להם.

אפילו הזהב והאודם אי אפשר שלא ייפסד ויחזור ליסודותיו, ויחזור מקצתו לאש ומקצתו למים ומקצתו לרוח ומקצתו לארץ:

ט.

ביאור פסוק ואל עפר תשוב

הואיל וכל הנפרד, לאלו ייפרד, למה נאמר לאדם "ואל עפר תשוב" (בראשית ג' טו) ? לפי שרוב בנינו מן העפר.

לא כל דבר חוזר מיד לד' יסודות

ולא כל הנפסד כשייפסד מיד יחזור לארבע היסודות, אלא ייפסד ויחזור לדבר אחר, ודבר אחר לדבר אחר, וסוף הדברים יחזור ליסודות. ונמצאו כל הדברים חוזרין חלילה:

ד' יסודות משתנים תדיר זל"ז

י.

ארבעה יסודות האלו משתנים זה לזה תמיד בכל יום ובכל שעה. מקצתן, לא כל גופן.

כיצד? מקצת הארץ הקרובה מן המים - משתנית ומתפוררת ונעשית מים.

וכן מקצת המים הסמוכין לרוח - משתנים ומתמסמסין והווין רוח.

וכן הרוח מקצתו הסמוך לאש - משתנה ומתחולל ונעשה אש:

וכן האש, מקצתה הסמוך לרוח - משתנה ומתכנס ונעשה רוח.  
 וכן הרוח, מקצתו הסמוך למים - משתנה ומתכנס ונעשה מים.  
 וכן המים, מקצתן הסמוך לארץ - משתנה ומתכנס ונעשה ארץ:

ושינוי זה מעט מעט ולפי אורך הימים.

ואין כל היסוד משתנה עד שייעשה כל המים רוח או כל הרוח אש, שאי אפשר שיבטל אחד מן היסודות הארבעה, אלא מקצת ישתנה מאש לרוח ומקצת מרוח לאש, וכן בין כל אחד וחבירו יימצא השינוי בין ארבעתם, וחוזרות חלילה:

#### סיבות השינויים

השינוי בסיבת הגלגל

ושינוי זה יהיה בסביבת הגלגל, ומסביבתו יתחברו ארבעתם, ויהיה מהם שאר גלמי בני אדם, ונפש חיה, וצמח, ואבן ומתכת.

האל נותן צורות ע"י מלאך הנעשירי

והאל נותן לכל גולם וגולם צורה הראויה לו על ידי מלאך העשירי, שהיא הצורה שנקראת אישים:

גולם וצורה

י"ד.

חלוקת גולם וצורה בלב ולא במציאות

לעולם אין אתה רואה גולם בלא צורה, או צורה בלא גולם.

אלא לב האדם הוא שמחלק הגוף הנמצא בדעתו, ויודע שהוא מחובר מגולם וצורה.

ויודע שיש שם גופים שגלמם מחובר מארבע יסודות, וגופים שגלמם פשוט ואינו מחובר מגולם אחר.

והצורות שאין להם גולם אינן נראין לעין, אלא ב"עין הלב" הם ידועים, כמו שידענו אדון הכל בלא ראיית עין:

נפש כל בשר ונפש האדם

טו.

**נפש כל בשר היא צורתו שנתן לו האל.**

צורת האדם השלם הוא בצלמנו לא הצורה הניכרת

והדעת היתירה המצויה בנפשו של אדם היא "צורת האדם השלם בדעתו".

ועל צורה זו נאמר בתורה "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א':כ"ו), כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם גולם, עד שידמה להן.

ואינו אומר על צורה זו הניכרת לעינים, שהיא הפה והחוטם והלסתות ושאר רושם הגוף, שזו תואר שמה:

ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה, שבה אוכל, ושותה, ומוליד, ומרגיש, ומהרהר. אלא הדעה, שהיא צורת הנפש. ובצורת הנפש הכתוב מדבר. ופעמים רבות תיקרא זאת הצורה נפש, ורוח, לפיכך צריך להיזהר בשמות שלא תטעה, וכל שם ושם יילמד מענינו:

יז.

אין צורת הנפש הזאת מחוברת מן היסודות כדי שתיפרד להם, ואינה מכוח הנשמה עד שתהיה צריכה לנשמה כמו שהנשמה צריכה לגוף, אלא מאת י"י מן השמים היא.

לפיכך כשייפרד הגולם שהוא מחובר מן היסודות, ותאבד הנשמה, מפני שאינה מצויה אלא עם הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה - לא תיכרת הצורה הזאת.

לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה, אלא יודעת ומשגת הדעות הפרודות מן הגלמים, ויודעת בורא הכל, ועומדת לעולם ולעולמי עולמים.

הוא שאמר שלמה בחכמתו "וישוב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה" (קהלת י"ב:ז):

דברים אלה הם מעשה בראשית

יח.

כל הדברים האלו שדיברנו בענין זה כמר מדלי הם, ודברים עמוקים הם, אבל אינם כעומק ענין פרק ראשון ושני.

וביאור כל אלו הדברים שבפרק שלישי ורביעי הוא הנקרא מעשה בראשית.

וכך ציוו חכמים הראשונים , שאין דורשין גם בדברים האלו ברבים, אלא לאדם אחד בלבד מודיעים דברים אלו ומלמדין אותו:

ההבדל בין מעשה בראשית למעשה מרכבה

יט.

ומה בין ענין מעשה מרכבה לענין מעשה בראשית?

שענין מעשה מרכבה - אפילו לאחד אין דורשין בו, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, נותנין לו ראשי הפרקים.

וענין מעשה בראשית - מלמדין אותו ליחיד אף על פי שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעין אותו כל שיכול לידע מדברים אלו.

ולמה אין מלמדין אותו לרבים? לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריין:

אהבה ויראה על ידי התבוננות

כ.

בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו, ומכיר כל הברואים - ממלאך, וגלגל, ואדם, וכיוצא בו, ויראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל הברואים - מוסיף אהבה למקום, ותצמאה נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא.

ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו - כשיערוך עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים, וכל שכן לאחד מהצורות הטהורות הנפרדות מן הגלמים שלא נתחברו בגולם כלל, וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושח וכלימה, ריק וחסר:

כא.

ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו, הם שחכמים הראשונים קוראין אותן פרדס, כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס. ואף על פי שגדולי ישראל היו, וחכמים גדולים היו - לא כולם היה בהן כוח לידע ולהשיג כל הדברים על בורין:

כב.

ואני אומר: שאין ראוי להיטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר. ולחם ובשר זה הוא לידע ביאור האסור והמוותר וכיוצא בהן משאר המצוות. ואף על פי שדברים אלו "דבר קטון" קראו אותם חכמים, שהרי אמרו חכמים, דבר גדול - מעשה מרכבה ודבר קטון - הוייה דאביי ורבא, אף על פי כן ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחילה. ועוד - שהן הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל - גדול וקטון, איש ואשה, בעל לב רחב ובעל לב קצר: